

УДК 614.876:621.039.586

ЮЛІАН ТОДОСІЙОВИЧ КІНОШЕНКО

ПРАВДА ГІРЧИТЬ І ДОНІНІ

Колишній директор ДУ «Інститут медичної радіології ім. С. П. Григор'єва НАМН України» професор Ю. Т. Кіношенко у своїй біографічній повісті «Дорогами моєї життя» розповідає, як колектив інституту переборював труднощі в ті перші «чорнобильські» дні. Наведено уривок із цих спогадів.

Хочу віддати шану дорогому моєму серцю колективу інституту за його героїчну працю, адже ця сторінка його діяльності практично невідома широкому загалу медичної громадськості Харкова, області, а також і всієї України. А правда гірчить і донині. Тож хронологія цих подій така: у ніч на 27 квітня 1986 року

мені зателефонував із Міністерства охорони здоров'я УРСР перший заступник міністра А. М. Зелінський і попросив відрядити спеціаліста із променевої патології у розпорядження міністерства, але не пояснивши, з якою метою.

У той же день у розпорядження міністерства була відряджена кандидат медичних наук, старший науковий співробітник Лариса Олександрівна Гайсенюк.

28 квітня, вранці прийшовши на роботу, я почув від секретаря, що до мене на прийом проситься чоловік. Варто зазначити, що тоді по радіо, телебаченню і в пресі ще не було жодних повідомлень про аварію на ЧАЕС.

Секретар попросила його зайти до кабінету, і він перший розповів мені, що приїхав із Прип'яті, де сталася аварія на ЧАЕС. Відвідувач з'явився у нас без направлення. Довелося розпорядитися провести йому контрольне дозиметричне обстеження. Після чого виявилось, що весь одяг прибулого, волосся, легені були «нафаршировані» радіонуклідами.

Після знайомства з результатами дозиметричного контролю я попрохав також провести дозиметричне обстеження стільця, на якому він сидів у кабінеті. Дозиметр зашкалював над стільцем, і тому його довелося здати до сховища, де звичайно зберігалися відходи радіонуклідів.

Усі наступні дні потік потерпілих від аварії у Прип'яті значно збільшувався. У зв'язку з цим виникло багато організаційних проблем, які довелося терміново вирішувати, як-от:

– переміщували хворих клініки інституту в інші лікувальні заклади міста;

© Ю. Т. Кіношенко, 2016

– інститут перевели на цілодобову роботу;
– фахівцями інституту в галузі радіонуклідної діагностики, променевої патології і дозиметрії іонізуючих випромінювань під керівництвом Олександра Георгійовича Приходька, Марини Сергіївни Динник, Ірини Миколаївни Романової та інших були терміново розроблені інструкції з первинної обробки та сортування пацієнтів, які поступали до нашого медичного закладу, залежно від ступеня забруднення радіонуклідами;

– терміново створили бригади для проведення санітарної обробки, до складу яких включили практично всіх працівників підрозділів інституту;

– у санпропускнику інституту довелось відкрити перукарню, тому що через велику забрудненість волоссяного покриву голови довелось стригти волосся як у чоловіків, так і в жінок. З огляду на те, що була велика забрудненість радіонуклідами одягу, білизни,

взуття прибулих, речі збирали у спеціальні мішки і спеціальними машинами інституту відправляли до спецкомбінату для зберігання;

– звідси гостро постала ще одна несподівана проблема — забезпечення потерпілих новою спідньою, постільною білизною, верхнім одягом і взуттям;

– не менш гостро стояло питання постачання госпіталізованим до клініки якісного харчування і лікарських препаратів.

Для вирішення цих питань мені довелося терміново звертатися до обкому та міськкому КПУ, відділу торгівлі при облвиконкомі (Є. Л. Уварова, Л. П. Сташевський), облздоровідділу (начальник В. С. Яворський), де я завжди відчував розуміння і підтримку.

Робочий день тоді в мене розпочинався рано вранці і закінчувався пізно ввечері. Перед тим як піти додому, я щовечора проводив обхід клініки, спілкувався з пацієнтами. Мені доводилося заспокоювати їх, вселяти почуття оптимізму, запевнювати, що всі їхні проблеми будуть вирішені. Іноді після таких обходів я повертався додому майже хворим, адже вислуховував розповіді про горе, яке спіткало наших пацієнтів.

Особливо запам'ятав на все життя зустріч із сім'єю із Прип'яті. Голова родини приїхав до інституту із дружиною і двома дітками пізно ввечері на «Волзі» і звернувся до мене як керівника із проханням дозволити поставити машину на подвір'ї інституту. При цьому розповів мені історію свого життя. Він 10 років пропрацював на Півночі, де заробив немало коштів, придбав машину, одяг, збудував у Прип'яті трикімнатну кооперативну квартиру і все необхідне для помешкання.

Довелося все одразу залишити і поїхати з міста. Для цієї сім'ї вдалося виділити окрему палату. Вранці наступного дня під час проведення дозиметричного контролю членів сім'ї, машини і речей, які в ній знаходилися, виявили великий ступінь радіоактивного забруднення.

Коли голові сім'ї повідомили результати дозиметрії, він був украй убитий горем. Бачачи його стан, я пообіцяв господареві, що особисто зателефоную директорові спецкомбінату із проханням провести дезактивацію авто, одягу і всього, що в ній знаходилося. Дезактивацію провели, але ступінь забрудненості залишився практично без змін.

У протоколі результатів дозиметрії авто і речей, що в ньому були, вказувалося, що все це використанню не підлягає. Довелося повідомити про результати дослідження господареві — він почав ридати. Мені тяжко було знайти слова втіхи, адже в мене самого стояв клубок у горлі, а по щоках текли сльози...

Трагедія такого масштабу, яка сталася в Україні, була першою у світі. Переді мною, як керівником колективу інституту, постала проблема наукового характеру, як-от: оцінити стан здоров'я пацієнтів залежно від ступеня радіаційного забруднення різних органів і систем організму, вивчити спектр радіонуклідів у фізіологічних виділеннях пацієнтів тощо. Тим більше, що під час обстежень потерпілих були виявлені

пацієнти, які не потребували тривалої госпіталізації і спостережень.

Діяльність колективу клініки і моя як директора проходила під контролем обласного відділу охорони здоров'я (начальник В. С. Яворський, його заступник В. А. Минак та головний терапевт А. О. Мірошніченко).

Мені дорікали, що інститут збільшив кількість потерпілих, адже фактично ці дані ретельно трималися в таємниці. Зрозуміло, що В. С. Яворський змушений був виконувати вказівку зверху.

Ураховуючи велике теоретичне і практичне значення спостережень над потерпілими під час аварії на ЧАЕС, ми звернулися до Міністерства охорони здоров'я України (замміністра А. М. Зелінський) із проханням дозволити госпіталізацію в клініку пацієнтів за висновками керівництва клінічного відділу інституту. Такий дозвіл ми отримали.

Вдалося також уперше визначити спектр радіонуклідів, інкорпорованих у різні органи пацієнтів, шляхом дослідження їхніх фізіологічних виділень. За нашою домовленістю з директором Українського фізико-технічного інституту професором Зелінським ця частина роботи була успішно виконана співробітниками УФТІ.

Після травневих свят потік пацієнтів різко збільшився за рахунок жителів тридцятикілометрової зони. Колектив інституту вже фізично не міг упоратися з таким обсягом роботи, і ми звернулися до обкому партії з проханням відкрити додаткові пункти із санітарної обробки жителів Прип'яті та прилеглої до неї території. Такі пункти відкрили на базі банного комбінату по вул. Лермонтовській і Московському проспекту, біля велозаводу. Організація прийому, дозиметричний контроль, сортування пацієнтів здійснювалися безпосередньо співробітниками інституту медичної радіології.

Заступникові директора інституту з наукової роботи О. Г. Приходьку та секретареві вченої ради інституту І. М. Романовій запропонували скласти план наукових досліджень із вивчення впливу радіаційних уражень на різні органи і системи потерпілих під час аварії на ЧАЕС і тих, хто перебував у тридцятикілометровій зоні. До виконання плану наукових досліджень, окрім співробітників інституту, залучалися співробітники клінічних кафедр Українського інституту вдосконалення лікарів та Харківського медичного інституту. Такий план наукових досліджень розглянули і затвердили на засіданні вченої ради інституту і направили до МОЗ України та Академії наук України.

Відповідно до плану наукових досліджень із чорнобильської тематики склали перспективний план підготовки докторів і кандидатів медичних наук із числа співробітників інституту.

У другій половині вересня в Мінохоронздоров'я відбулася нарада провідних радіаційних гігієністів і провідних фахівців із променевої патології України, Москви та Ленінграда. На цій нараді мені запропонували виступити із доповіддю про виконану колективом інституту роботу з надання медичної допомоги

чорнобильцям. Доповідь отримала схвалення присутніх, особливе зацікавлення викликало повідомлення про спектр інкорпорованих радіонуклідів жителями Прип'яті і тридцятикілометрової зони.

Анатолій Юхимович Романенко, академік, міністр охорони здоров'я України у 1986 році, написав для «Медичної газети» 22 квітня 2011 року: «Після аварії на ЧАЕС усі медичні інститути брали участь у наданні медичної допомоги потерпілим, ліквідаторам, мешканцям 30-кілометрової зони. Особливою була участь Харківського інституту медичної радіології на чолі з Ю. Т. Кіношенко як спеціалізованого медичного закладу, і внесок його був незаперечним.

Складним було наше становище: ніхто не був готовий до цієї ситуації, працював із «чистого аркуша». Відповідальне ставлення колективу інституту та його керівництва, професіоналізм відіграли позитивну роль у наданні медичної допомоги потерпілим під час аварії на ЧАЕС.

Сам я в той час перебував в Америці. Прилетів в аеропорт 5 травня, де побачив велику кількість

жінок і дітей, які плакали, намагалися покинути Київ. Одразу вирушив на залізничний вокзал, а там було ще гірше — всі бігали, прагнучи дістати квитки, плакали, панікували...

Не вагаючись, поїхав до першого секретаря КП України Володимира Щербицького і сказав йому, що люди мусять знати правду. Той дав добро, щоб я виступив. Проте у Москві були незадоволені моїм виступом, вважаючи, що люди не повинні були знати правду...».

Схиляю свою сиву голову перед пам'яттю тих, хто не дожив до цього трагічного ювілею, але зробив свій посильний внесок, надаючи допомогу потерпілим під час аварії на ЧАЕС: Шантиря В. І., Лівергант Ю. Е., Динник М. С., Кисличенка В. О., Волкової Т. О., Френкель А. А., Роздільського С. І., Сорокіна І. М., Тараненка С. В., Арнаутова А. К., Піскаркової Є. В., Єфроїмович Р. І. та інших.

Контактна інформація:

Кіношенко Юліан Тодосійович
д-р мед. наук, професор
тел.: +38 (057) 725-50-74